

ALTABIZKARKO KANTUA

I

Oiu bat aditua izan da
Eskualdunen mendien artetik,
eta etxeko jaunak, bere atearan aitzinean xutik,
ideki tu beharriak eta erran du:
«Nor da hor? Zer nahi daute?»
Eta xakurra, bere nautsaren oinetan lo zaguena
altxatu da eta karrasiz
Altabizkarren inguruak bete ditu.

II

Ibañetaren lepoan harrabots
bat agertzen da,
urbiltzen da, arrokak esker eta eskuin jotzen dituelarik;
hori da hurruindik heldu den armada baten burrunba.
Mendien kopetarik guriek erresposta eman diote;
berak duten seinua adierazi dute,
eta etxeko jaunak bere dardak zorrotzen tu.

III

Heldu dira! Heldu dira! Zer lantzakoa sasial!
Nola zer nahi kolorezko banderak
heien erdian agertzen diren!
Zer zimiztak atheratzen diren heien armetarik!
Zenbat dira? Haurra, kontatzak ongi.
Bat, biga, hirur, laur, bortz, sei, zazpi, zortzi, bederatzik,
hamar, hameka, hamabi, hamairur, hamalaur, hamabortz,
hamazazpi, hemezortzi, hemeretzi, hogoi, hamasei,

IV

Hogoi eta milaka oraino.
Heien kondatzea denboraren galtzea liteke.
Urbilt ditzagun gure beso zailak,
errotik athera ditzagun arroka horiek.
Botha dezagun mendiaren patarra behera.
Heien buruen gaineraino;
leher ditzagun, herioaz jo ditzagun.

V

Zer nahi zuten gure mendietarik
Norteko gizon horiek?
Zertako jin dira gure bakearen nahastera?
Jaungoikoak mendiak in, dituenen, gizonak
ez pasatzea nahi izan du.
Bainan arrokak biribilkolika erortzen dira,
tropak lehortzen dituzte.
Odola xurrutan badao, haragi puskak dardaran daude.
Oh! Zenbat hezur karraskatuak! Zer odolezko itsaso!

VI

Eskapa! Eskapa! Indar eta zaldi dituzuenak.
Eskapa hadi, Karlomano errege, hire luma
beltzekin eta hire kapa gorriarekin;
hire hiloba maitea, Errolan zangarra, hantxet hila dago;
bere zangartasuna beretako ez du izan.
Eta orai, Eskualdunak, utz ditzagun arroka horiek;
Jauts ghiten fite, igor ditzagun gure dardak
eskapatzen direncontra.

VII

Badoazi! Badoazi! Non da bada lantzeko sasi hura?
Non dira heien erdian ageri ziren zer nai
kolorezko bandera hek?
Ez da geiago zimiztarik ateratzen heien
arma odolez betetarik.
Zenbat dira? Haurra, kondatzak ongi.
Hogoi, hemeretzi, hemezortzi, hamazazpi, hamasei, hamabortz,
hamalaur, hamairur, hamabi, hameka, hamar, bederatzik, zortzi,
sei, bortz, laur, hirur, biga, bat, zazpi,

VIII

Bat! Ez da bihirik agertzen geiago.
Akabo da. Etxeko jauna, joaiten ahalzira zure zakurrarekin.
Zure emaztearen eta zure haurren besarkatza.
Zure darden garbitza eta altxatza, zure tutekin
eta gero heien gainean eltzatera eta lo itera.
Gabaz, aranoak joanen dira aragi puska lehurtu horien
jatera.
Eta hezur horiek oro xurituko dira eternitatean.

ORREAGA

«Zuhaitzetan den ederrena da oihan beltzean pagoa...
Orreagako mendi gainetan badabil eskual-gogoa:
Galernen eta gerlen artetik mendetan barna xut doa,
Pagadoietan ixilik ontuz Europakoan geroa.

Zonbat gerlari, sarraskiz gose, odolez eta suz hordi,
Europatarrak zapatu nahiz iragan denik horgaindi!
Ibañetako mendi lepoa heietaz mintza baladi,
aipa lantzeko lehen-lehenik Arrolan eta Karlandi.

Buru-gabetu, bihotzez hustu jendalde lehortuekin,
mundu gutzia nahiko zuten, beren azpiko bategin.
Egiazko jendeak, denen gatik xut, gogor jeikitzen du jakin
mendi gain hautan, burua gora, gizonak gizon dagoztin.

Indarkeriak ezarri mugak kraskatzen hasi orduko,
Euskal gogoa noiz da jauziren arranoaren pareko?
Azpilkueta bezein kartuko eta jakintza gaitzeko
gizon libroak noiz ote dire Orreagatik jalkiko?

Zoin den pizgarri mendietarik jauzika doan xirripa...
Euskal-semaek, Aiten gogoa bihotz guziaz hurruipa!
Altxa burua, denek bat kantia: Euskal Gudua gaur aipa!
Entzunik zuen irrintzina, xutik jar dadin Europa!

BEOTIBAR

Beotibarko zelaiak, lehen ilunak,
gaur alaiak.
Beotibarko harkaitzetan frantsesak
gure oiñetan.

Arro asko sartu ziran, umil asko irten dira
Oñaz, agintari handia, zuretaz gure bizia.

Nora zoaz Oñaz jauna, frantses jendearengana?
Eltur-maluta ugaria, ugariago etsaia.

Larreen emaztexoak, begiak malkoz bustiak:
zatoz lenbailen etxera, bestela galdu zera.

Aurrera, mutil maiteak, etxera doilorkumeak:
hil hemen edo garaitu, esaten du Oñaz jaunak.

Nor gelditzen da atzean, Oñaz ikusita aurrean?
Zu zera nere nagusi, zurekin hil edo bizi.

Joan dira hemendik betiko, ez dira inoiz etorriko.
Gure eskaldun mendiak ez besterentzat gaziak.

MATALAZ

Dolü gabe hiltzen niz,
bizia Xiberuarentako emaiten
baitiit.

Agian, agian, egün batez
jekiko dira egiazko Xiberutarrak,
egiazko eskualdünak,
tirano arrotzen hiltzeko.

MUÑAGORRIREN BERTSOAK

Muñagorrik diona bere proklamian, gerrak ondantzen gaitu bostgarren urtian; igaz jarrikan Carlos Madrilko bidian, bultza zuten atzera, gerra bere oñian.

Agintari onenak preso daduztate; euskalduna izatia du bakoitzak kalte. Tejiro ta Maroto guzien alkate; zer gizon oyetatik espera gentzake.

Carlos agertu ezkerro probintzi auetan, beti bizi gerade neke ta penetan. Naiz kendu guk duguna behere ezer eman; bost negar egiteko, nunbait jayo giñan.

Semiak soldadu ta preso gurasuak, ezin pagaturikan kontribuziua. Trintxera lanetara gañera auzuak. Dolorezkoak dira gaur gure pausuak.

Kordoz inguraturik kostatik Ebrora, trabaz gaude josirik bera eta gora. Atzenikan frantsesak itxi du frontera. Gerrak ez dakar onik ifundik ifiora.

Atiak itxi ta ogia garesti; artua ere ari da igotzen polki; dirua ezkutatzan da egunero emendik. Nola bizi garen bada, arritutzen naiz ni.

ORREAGAKO GATAZKA

Orreagako gatazka irabazi azkena gure ondamendiaren astapena, gerotzik artizarra galduxe dugu galduxe kemena asmama gerotzik beldurti eta lotsak gabiltza bizitzaren zeharbidetan barrena,

Itzaltzuko kobalcaria kantari ari zen euskaldunak azkonak zorrotzen indarrak elkartzan eta Orreagako gatazkan

lehen aldikotz

Karloman eta dotze pariak galtzaille atera ziren, Orreagako gatazkan

irrintziak goraka arriak biribilkolika

Euskalerriak erakutsi zuen nor zen,

gero, etxean gelditu zen aitatxi itsuarekin Gartxot kobalariaren kanten ametsean eten gabeko dantza luzean lotua oihan eta zeharbidetan barna

eta oihanean eder fagoa oroitzenaren mikatza!

Orreagako gatazkan erakutsi ahala Orreagako oihanetan, ai! ote galdua?

ITZALTZUKO BARDOA

Ehunka uso Elkorretako inguruetan Itzaltzuko bardoaren bila etsipenetan. Gari ttanta bana dute mokoetan ezarri ahal izateko Gartxotoren espainetan.

Elkorretaren gailurrean irakutsi huen, nor bere lurrean maizter izatea zein garesti ordaintzen den.

Lur-minak eragindako zina, lur ikararen mugikortasunean ere zein iraunkorra den.

Atzaparka bat lurrez hire seme maitearen abots gardena itoz nola herri bakoitzak bere defuntuak lurperatu ohi dituen.

Bainan hik Gartxot ez huen Abraham baten ohorerik eta Mikelot euskal epikaren erresinola lurrari eskeini behar izan bioken opari. Atzerriko latin zaleen utzarpean biraozko hizkuntza basatiaz kantatzea ez baizen zilegi.

Ez duk eremu hauetan aingeru zerutarrik Otsaburu zakur anaikorra ez besterik, nor lehunduko dik bada hire nahigabea gure lur gozoak ez ezik.

Arrano igarlea hor hago zeharka begira heriotzaren getari. Hire egalaren azpian joan nahi nikek, hire xirularrutik iheska iriztan joandako eresien bila gure adimena hire oroitzapenez sendotu dedin.

Ai Frai Martin, hire zitalkeriak bardoa hilen dik bainan haren sumindura hileskorra ondotik izango duk eta hire maitiñak deabruak kantatuko dizkik.

Gaur mende batzuen ondotik kondairaren ohiartzuna entzun nahirik lur honi so,

hire Altabizkarko kantuaren egarrik nauk, Gartxot, nere oharmentaren ilunabarretan noiz entzungo zai.

Elkorretako elurrak urtzen direlarik errekan behera datozte, garden bezain bihurtu, lurraren negarra iduri.

Txori kantazale ederra nun ote haiz kantatzen? Harrien negarra haizeak darاما Saraitzuko ibarretan barna.

OI AMA ESKUAL HERRI

Anaia etxen da ezküntü
bükatü niz oain joaitera
ene opilaren egitera
Pariserat banütziü.

Oi ama Eskual Herri goxua
zutandik urrun triste banüa
adios gaixo etxen dena
adios Xiberua.

Pariseko bizitzia
lan kostizürriaz bagiazü
bena berantzen zütdadzü
zure berriz ikustia.

Oi ama Eskual Herri...

URRUNDIK HELDU NAIZ

Urrundik heldu naiz luze ibiliz,
bidez bide eta bidetako
hautsak garia sortarazi du
ene oiñetako behatz artetik...

Ene burua untzaz ari da estaltzen,
eskuetako behatzetan
madorindoaren hosto xamurrak
loratzen...

Bizkarrean...
ortzen barna...
magali mikatzen kimuak
txertatzen ari zaizkidalarik...

San Migeletan... itsasoa... ñabarra...
ludia ttipitzen duen itsasoa...

Ene baitan urriaren egohaizearekin batera,
azi busti eta emankorra
ari du...

Zilegi bekit adiskide, esatea, pentsatzea
harek ez du goroldio baizik sortuko
gure harrizko buruetan...

ARRATSALDE LIZUNA

Arratsalde lizunak
bere baitan bildu ginduen,
eta odol gaztearen eraginaz
haren soina daldartzu joan zen.

Bizitza-xokoetaz deus ez zekiten begi ñabar haiek
urrun joan nahirik,
eguzkiaren printzetan eta itsasoaren zilarrezko
dizidirean galtzen ziren.

Sentipenak, berriz,
itxaropenaren eta zalantzen artean
lauso... ahalgetasunaren aurka burrukatu ziren.

Irabazi behar hartan,
arratsalde hari berez zijoakion
ongi nahia jabetzen hasi zen,
eta lillurak jotako epain gordiñen artetik
irriño bat,
udaberriko belar gaztearen intza bezain ezeta loratu zen
nigan ahalgetasuna soraraziz.

Lore hura,
nere baitan landatu nuen,
gero,
nere gau ixilletan,
oroitzapenak dastatzean,
gaztetasunaren bizigarri hura
maiz dut laztantzen.

NERE HERRIKO NESKATXA MAITE

Nere herriko neskatxa maite
ahozko lorez zaitut gaur laztantzen
itsaso garden, lur gozoko landare,
kresalaren usain, zero kolore
nere bihotzaren taupaden hotsez
zure grazia dut kantatzen.

Bihotz minberen egusentia
herri sufrituaren lamia
ipuin zaharren piper eta eztia
erreka garbien kantu bitxia
udazken lizunez zaude jantzia
izar zerutarren irria.

Lanbro artetik itsas geldira
lehunki zoazen txori airoa
amodiozko sentipenaren hatsa
zure epainetan loratuz doa
goizeko ihintzetan belardi zera
eguzkitan zilar dizdira.